

Yabancı Dil Öğretiminde Yanlışların Düzeltilmesi (Yabancı Dil Olarak Türkçe Öğretimi Örneğinde)

Berna ELTURAN*

Öz. Öğrencilerin neden yanlış yaptığı ve öğretmenlerin bu yanlışlarla nasıl baş ettiği soruları dil öğretimi ve öğrenimi alanında sorulan temel ve önemli sorulardandır. Hem ana dil hem de yabancı dil öğrenenler için yanlışlar dil öğrenme sürecinin kaçınılmaz bir gerçeğidir. Her öğrenci yanlış yapar ve her öğretmen bu yanlışlara tepki göstermektedir. Konuya ilişkin bakış açısına bağlı olarak bazıları hiçbir şey yapmayarak, bazıları çok şiddetli bir şekilde bazıları ise sakin bir şekilde yanlışları düzelterek bilinçli veya farkında olmadan tepkisini göstermektedir. Bir dili öğrenirken öğrenenin hangi zihinsel süreçte olduğunu bilmek ya da anlamaya çalışmak gerekmektedir. Yanlışlar ve onlara verilen dönütler birçok açıdan önem arz etmektedir. Öğrenci açısından bakıldığında öğrencinin dil öğrenirken nerelerde ne çeşit yanlışlar yaptığının farkında olması dil öğrenme sürecine olumlu etkileri olabilmektedir. Öğretmen açısından bakıldığında öğrenci tarafından yapılan yanlışlar öğretmene dersin hedeflerine ne ölçüde ulaşıp ulaşılmadığını ve öğrencinin yanlış yaptığında öğrenme sürecine dahil olduğunu ve bu yanlışları öğrenme aracı olarak kullanabildiğini göstermektedir. Ayrıca dil öğrenme sürecinin kaçınılmaz bir parçası olan yanlışlar sürece katkıları açısından dilbilim araştırmalarına ışık tutmaktadır. Bu çalışmada yanlışların ana dil ediniminde ve yabancı dil edinimindeki yeri, yanlışların tanımlanması, türleri ve kaynakları, yanlış analizi, öğretmenlerin yanlışlara karşı tutumu, yanlışlara dönüt verme ve yanlışları düzeltme süreçleri ile ilgili alan yazında yapılan çalışmalar ile yanlışlar nasıl düzeltilmeli sorusuna cevap aranmaya çalışılmıştır. Ana dil öğrenirken yaptığımız yanlışlar, yabancı dil öğrenirken yaptıklarımızdan farklı olmakla birlikte alan yazında üzerinde daha çok çalışmalar yapılmasına ihtiyaç duyulanın yabancı dil öğrenirken yapılan yanlışlar olduğu görülmektedir. Yabancı dil öğrenirken yapılan yanlışlar üzerinde farklı kuram ve uygulamalar olduğu bilinmekle beraber, yanlışların düzeltilmesi ve yanlışlara nasıl dönüt sağlanması gerektiği konuları günümüzde alan yazında tartışma konusu olarak ele alınmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Yabancı dil öğreniminde yanlışlar, yanlışların önemi, yanlışların düzeltimi.

* Sakarya Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Türkçe Eğitimi YL Öğrencisi, bern.ydn@gmail.com

Correcting Errors in Foreign Language Teaching

Abstract. Why students make errors and how teachers deal with these errors are among basic and important questions asked in language learning and teaching field. Errors are unavoidable facts for not only first language learners but also foreign language learners in language learning process. Every student makes mistakes and every teacher responds/reacts to them. Depending on the point of view of the teachers on the related topic, knowingly or being unaware of it, some correct them severely while some respond to them calmly. It is required for teachers to know about or work out what kind of mental process a learner is undergoing while learning a language. Errors and the feedbacks given to them are important on several counts/in many aspects. From the viewpoint of learners, being aware of where they make mistakes and what kind of mistakes, they make can have positive impact on their language learning process. From the viewpoint of teachers, errors can show to what extend the objectives of the lesson are reached and that students are active and use their own mistakes as a learning tool in their learning process. Furthermore, being an inevitable part of language learning process, errors also light the way for the linguistic reserach area with regard to its contribution to the process. With this study, researches on the place of errors in first language acquisition and foreign language learning, definition, types and sources of errors, error analysis, teachers' attitude towards errors, providing feedback for errors, the process of correcting errors are aimed to be examined and the question of how to correct errors is to be answered. While the errors made when acquiring first language and learning a foreign language are different, when we look at the research field, we see that more studies are needed to be done on the errors of foreign language learning process. Although there are some different theories and studies done on the errors of learning foreign language, in recent years, correcting errors and how to correct them are the subjects being discussed by the linguistics of the research area.

Keywords: Errors in learning foreign languages, correcting errors.

1. GİRİŞ

İnsanların yüzyıllar önce temelde ticari ve ekonomik amaçlı olmak üzere sınır ötesi ilişkilerinin başlamasıyla birlikte yabancı dil öğrenme ihtiyacı doğmuştur. Günümüz insanı da teknolojik gelişmelerin ivme kazandığı ve hızla küreselleşen, çok kültürlü ve çok dilli toplumların oluşturduğu yeryüzünde bugün çok farklı ihtiyaçlardan dolayı yabancı dil öğrenme ihtiyacı duymaktadır. Dil öğrenimi farklı bileşenlerden oluşmaktadır ve bu bileşenler eşit derecede öneme sahiptir. Bir dili bilmek o dilin dil bilgisi ve kelime yapılarını bilmek demek değildir. Bunun yanı sıra konuşma, dinleme, okuma ve yazma yetileri bir bütün olarak ele alınıp geliştirilmesi gereken dil becerilerindedir. Yabancı dil öğreniminde de durum değişmemektedir. Gerek ana dil ediniminde gerekse yabancı dil öğrenirken kaçınılmaz olan

şeylerden bir tanesi yanlış yapmaktır. Bu yanlışların tarihi dilin insanoğlunun hayatına girdiği dönemlere, uzun yıllar öncesine dayanmakla birlikte yanlışların incelenip ele alınmasının dilbiliminde yer edinmesi son asırda gerçekleşmiştir. Öğrenenlerin yaptıkları yanlışlar incelenerek dil öğrenimi ve öğretimi alanındaki süreçlere ve gelişmelere ciddi katkılar sağlanabilmektedir.

Öğrencilerin neden yanlış yaptığı ve öğretmenlerin bu yanlışlarla nasıl baş ettiği soruları dil öğretimi ve öğrenimi alanında sorulan temel ve önemli sorulardandır. Hem ana dil hem de yabancı dil öğrenenler için yanlışlar dil öğrenme sürecinin kaçınılmaz bir gerçeğidir. Her öğrenci yanlış yapar ve her öğretmen bu yanlışlara tepki göstermektedir. Konuya ilişkin bakış açısına bağlı olarak bazı öğretmenler hiçbir şey yapmayarak, bazıları çok şiddetli bir şekilde bazıları ise sakin bir şekilde yanlışları düzelterek bilinçli veya farkında olmadan tepkisini göstermektedir.

Bir dili öğretirken öğrenenin hangi zihinsel süreçte olduğunu bilmek ya da anlamaya çalışmak gerekmektedir. Yanlış analizi de bu sürecin bir parçasıdır. Pit Corder 1967’de yayınlanan kitabında, öğrencilerin doğru kurduğu cümleler geliştirdiği dilsel kuralların ya da yeni dil yapısının kanıtı olmayabilir. Bu kanıt sadece öğrencinin yaptığı yanlışlarla ortaya koyulabilmektedir. Bunu bildikten sonra öğretme sürecine devam edilebilir. Bu yüzden ‘yanlışlar ve analizleri dil öğretim ve öğrenimin kaçınılmaz bir parçasıdır,’ diyerek yanlışların önemini vurgulamıştır.

Yanlışlar üç açıdan önemlidir. İlk olarak, yanlışlar öğrenci gelişiminde koyulan hedefe ne kadar yaklaşıldığını görebilmek açısından öğretmen için önemlidir. İkinci olarak, araştırmacıya dilin nasıl edinildiğinin ve öğrenenin öğrenme sürecinde ne gibi stratejiler izlediğinin kanıtını sağlamaktadır. Son olarak da yanlışlar öğrenenlerin kendileri için kaçınılmazdır çünkü yanlışlar öğrenenin yanlış yapmasını öğrenmek için kullandığı bir araç olarak görülebilir (Corder, 1967: 161).

Ana dil öğrenirken yaptığımız yanlışlar yabancı dil öğrenirken yaptıklarımızdan farklı olmakla birlikte alan yazında üzerinde daha çok çalışmalar yapılmasına ihtiyaç duyulunun yabancı dil öğrenirken yapılan yanlışlar olduğu görülmektedir. Yabancı dil öğrenirken yapılan yanlışlar üzerinde farklı teori, kuram ve uygulamalar olduğu bilinmekle beraber, hataların düzeltilmesi konusu günümüzde tartışma konusu olarak ele alınmaktadır. Yanlış analizi çalışmaları yabancı dil ile ilgili problemler alanların tespit edilmesi ve yabancı dil öğretiminin daha iyi yapılabilmesi açısından büyük önem taşımaktadır. Yanlış analizi dil öğrencilerinin

yaptıkları yanlışların üzerinde çalışılan bir tür dilbilimsel çözümelemedir. Öğrenen dili üzerine yapılan çalışmalar uzun yıllar öncesine dayanmakla birlikte öğrenenlerin yaptıkları dil yanlışlarının analiz çalışmaları da çok eskilere dayanmaktadır. Gerek öğrenenler gerekse öğretmenler için yabancı dil ya da ikinci dil yanlışları bağlamında birçok yardımcı sözlük ve kitap öğrencilerin yapabilecekleri yanlışları öngörüp onlarla ilgili bilgi edinmeleri ve edinilen bu bilgiden yararlanabilmeleri için alanyazına sunulmuştur ve bunlara her geçen gün yenileri eklenmektedir.

Yükseköğretim Kurulu Başkanlığı Ulusal Tez Merkezi Arşivi tarandığında ülkemizde yabancı dil öğrenenlerin gerek yazılı gerekse sözlü iletişimde yaptığı yanlışların analizleri konusunun, son yılların araştırma konuları arasında kendine önemli bir yer ettiği görülmektedir. Bununla birlikte, yabancı dil olarak Türkçenin öğretimi alanında yapılan yanlış analizi çalışmaları ağırlıklı olarak yazılı metinler üzerinde yoğunlaşmaktadır. Konuşma yetisi/sözel iletişim esnasında yapılan yanlışların analizi konusunda alan yazında neredeyse hiç çalışma yapılmadığı görülmektedir. Yapılan bu çalışma ile birlikte bu alanda daha fazla çalışmaların yapılması gerektiğine ve önemine dikkati çekmek ve ihtiyacın giderilmesindeki çalışmalara öncülük etmek hedeflenmektedir.

Bu çalışmanın amacı yabancı dil öğretiminde öğrenci tarafından yapılan yanlışların ele alınışı ve düzeltilmesi konusu ile ilgili alan yazında yapılan çeşitli çalışmaların derlemesini yapıp ve bu konularda dikkat edilmesi gereken hususların altına çizerek yabancı dil olarak Türkçe öğreten öğretmenlerimize bir bakış açısı sunmaktır.

LİTERATÜR TARAMASI

Ana Dil Edinimi, Yabancı Dil Öğrenimi ve Yanlışlar

Ana dil edinimi sürecinde alan yazında yapılan çalışmalara baktığımızda bu sürecin küçük yaşlarda başlayan kendiliğinden meydana gelen, doğal bir süreç olduğu ve dil gelişiminin belirli sınırlı öğrenme ortamlarından ziyade gün içinde bulunan etkileşimlerle ilerlediği fikri birçok dilbilimci tarafından kabul görmektedir. Ana dil ediniminde hem hatalar hem de yanlışlar sürecin doğal bir parçası olarak kabul edilir. Dilin nasıl edinildiğini anlamaya yönelik çalışmalarda çocuğun dilsel yanlışları üzerinde durmaktan ziyade, bu yanlışların düzeltilmesi ve onlara verilen dönütlerin etkileri gibi konulara değinilmiştir.

Ana dil edinimi genel olarak birçok yönden ikinci ya da yabancı dil edinimine benzemektedir. Her iki öğrenme sürecinde yanlışların yapılması ve yanlış düzeltimi gibi çeşitli süreç

benzerlikleri görülmektedir. Ana dil öğrenen çocukların yaptığı yanlışlar ile ikinci dili öğrenenlerin yaptıkları yanlışlar arasında karşılaştırma yapan ilk kişi Pit Corder'dır. Ana dil öğrencilerin aşırı genelleme gibi tipik olarak yaptığı birçok yanlış, ikinci dil öğrencilerinin de yaptığı olağan yanlışlardandır. Bu açıdan bu iki dil öğrenim süreci arasında bazı paralellikler olmalıdır.

Çocuğun yaptığı yanlışlar ve basitleştirdiği ve ürettiği yanlış sözceler, çocukların konuşmasında en çok ayırt edici özelliktir. Bu bağlamda çocukların dili ikinci dil öğrencisinin diline çok yakındır. Çocukların dilinden yanlış olarak bahsetmek her nasılsa kulağa acayip gelse de onların sözceleri de yaptıkları yanlışlar açısından betimlendirilebilir. Çocukların yaptıkları yanlışlara ebeveynler ya da dile hakim yetişkinler tarafından verilen tepkiler ikinci dil ediniminde yapılan yanlış düzeltmeden farklıdır. Çocukların iletişimde önemsenen şey dilsel yapılardan ziyade içeriksel doğruluktur ve genellikle çocuğun söylediği yanlış sözceli cümleyi düzelterek ve tekrar söylenerek dönüt sağlar. Örneğin bir çocuk:” Baba akşam geldi.” dediğinde, birçok yetişkin çocuğa: “Evet, baba akşam gelecek.” şeklinde düzeltici dönüt sağlar. “Sen bu cümleyi doğru kurmadın.” gibi olumsuz dönüt genellikle verilmez, verilse bile bu dönütün çocuğun üzerinde herhangi bir etkisi olduğu düşünülmemektedir (Allwright ve Bailey 1991).

Yabancı dil ediniminde yapılan yanlışlar günümüzde, çok eskiden olduğu gibi, bir kusur ya da eksiklik olarak görülmemektedir. Tersine yanlışlar, öğrencinin yeni dil yapılarını kazandığının iyi birer kanıtı olduğu düşünülmektedir. Onlar yanlışlar olarak değil, çocuğun o andaki dilsel gelişim durumuna kanıt sağlayan normal çocuğumsu iletişim olarak görülmelidir. Diğer yandan, eğer çocuk sadece doğru sözceleri üretseydi, o hâlde yalnızca duyduklarını taklit ya da tekrar ediyor olması muhtemel olurdu. Dolayısıyla yanlışlar, öğrenmenin meydana geldiğinin pozitif bir göstergesi olarak görülür.

Yapılan araştırmalar çocukların temelde dili deneme yanılma yoluyla öğrendiğini göstermektedir. Aşama aşama ilerleyen bu öğrenim süreci davranışçı kuramın da inandığı gibi oldukça karmaşık ve sadece yetişkinler tarafından söylenen cümlelerin ezberlenmesinden çok uzaktır (Tomkova, 2003: 30).

Dil edinim sürecinde çocukların dili deneyimledikleri ve yeni kurallar edindiklerinin pozitif göstergesi olarak görülen yanlışları yaparlar ki bu gerçek aslında ikinci dil öğrencileri ve öğreticiler için de yanlışlar öğrenme sürecinin bir parçasıdır ve kesinlikle doğaldır; uygun dil

kullanımına giden yolda yanlış sapmalar değil, yolun kendisini oluştururlar (Bartram ve Walton, 1991: 11).

İkinci dil öğreniminde öğrenci yanlışlarını tanımlanmasının ana dil konuşucusunun dil normlarıyla karşılaştırılarak yapılması yaygın bir görüş olmakla birlikte böyle bir karşılaştırma birtakım problemler ortaya çıkarmaktadır. Öte yandan, ikinci dil öğreniminde öğrenmenin gerçekleştiği ve öğrencinin dille ilgili riskler aldığını göstermesi açısından yanlışlar çok önemli bir özellik olarak görülebilir (Spratt, Pulverness ve Williams, 2010: 143). Böylece yanlışlar başarısızlık ya da engel olarak değil, öğrencinin dili deneyimlediğinin kanıtı olarak görülmektedir. Öyle ki, öğrenciler sadece doğru bir şekilde konuşsa, onların yeni dil biçimlerini öğrenip öğrenmedikler anlaşılamaz.

İletişimsel Dil Yaklaşım'ı, ikinci dil öğreniminde yanlışlara zarar verici olarak değil, öğrenmenin pozitif bir yönü olarak bakılmasında son zamanlarda önemli bir rol oynamaktadır. İletişimsel Yaklaşım'da, şekilsel doğruluğa eskiden olduğundan daha az vurgu yapılmaktadır çünkü daha fazla önem iletişimsel etkililik sorusuna verilmektedir (Allwright ve Bailey, 1991: 84).

Öğretmenler öğrencilerin dilbilgisel olarak doğru kurulmuş sözcükler kurabilme yetisinden ziyade kendilerini ifade edebilme ve fikir iletebilme yetisi üzerine daha fazla yoğunlaşmaktadır. Burada yanlışlara sadece farklı açıdan bakıldığını ve yanlışların daha az önemli hâle gelmediğini belirtmek gerekmektedir. Özetle, bu yaklaşımda iletişimsel etkililik dilbilgisel doğruluktan daha değerli kılınmaktadır ve yanlışlar olumsuzluk değildir.

Hangi işi yaparsak yapalım yanlış yapmak kaçınılmazdır ve bu gerçek dil edinimi ve öğrenimi için de geçerlidir. Sonuç olarak dil edinimi ve öğrenim süreçlerinde yanlışlar öğrenciye dil yapılarını, kurallarını ve işlevlerini içselleştirmekte yardımcı olmakla beraber hem öğrenciye hem de öğretmene öğrencinin süreçsel dil gelişimini takip etmekte bir araç olarak hizmet etmektedir. Ana dil edinimi sürecindeki yanlışlar ile ikinci dil edinimi ya da yabancı dil öğrenimi yanlışları arasındaki farklılıklar, bu yanlışların düzeltilmesi söz olduğunda ortaya çıkmaktadır. Fakat bu konu yanlışların düzeltilmesi başlığı altında irdeleneceğinden bu bölümde detaylandırılmamıştır.

Yanlışların Tanımlanması

Yanlışları farklı birtakım kriterlere göre sınıflandırmak mümkündür. Yanlışların tanımlanması temel olarak öğrencinin hedef dilde ürettiği yanlış sözcükler ile hedef dilin ana dil

konusucusunun ürettiği yeniden yapılandırılmış sözceler arasında karşılaştırma yapma sürecini içermektedir. Corder'a (1974: 128) göre yanlışların tanımlanması öğrenci sözcelerinin yüzeysel özelliklerine odaklanır ve bu iki adımda gerçekleşir;

1. Belirlenen yanlışların kodlanması için tanımlayıcı kategoriler seti geliştirme,
2. Her kategori için yanlışların sıklık derecesinin kaydedilmesi.

James'e (1998: 104-106) göre bu tanımlayıcı kategorilerin geliştirilmesi için iki şart vardır; sınıflandırma sistemi iyi geliştirilmiş ve detaylandırılmış olmalı ki böylece maksimum duyarlılık ile yanlışların tanımlanmasını yapabilsin; ayrıca basit ve açık olmalı. İki çeşit taksonomi kullanılır; dilbilimsel taksonomi ve yüzeysel yapı taksonomisi. Bunları birleştirmek de mümkündür.

Yüzeysel yapı taksonomisi, yüzeysel yapıların yanlış içeren sözce ve tümcelerde hangi yollarla değiştirilmiş bozulmuş olduğuna dayanır ve öğrencilerin hedef dil formlarını değiştirebilecekleri dört temel yol olduğunu öne sürerler; ilki eksiltme/ses düşmesi, ikincisi ekleme ki bu kurallaştırma, çiftleme ve basit eklemeler olarak alt başlıklara sahip, üçüncüsü yanlış bilgi ki bu da kurallaştırma, ayırıcı formlar ve değişen formlar alt başlıklarına sahip, dördüncüsü ise yanlış sıralamadır. James 1998'de bu listeye bir kategori daha önermiştir; karıştırmalar (blends). Dilbilimsel sınıflama, yanlıştan etkilenen dilsel öğeye dayalı hedef dilin tüm sisteminde yanlışın nerede konumlandırıldığı açısından yanlışın açıklanması işini yürütür. Bu iki çeşit yanlış tanımlama yolu birbirinden ayrışık değildir. Bir yanlışlar sözlüğü onları faydalı bir şekilde birleştirebilir (Dulay, Burt ve Krashen, 1982: 138).

Benzer bir tanımlama yapan Quirk ve diğerleri (1985) dilbilimsel taksonomiye genellikle hedef dilin tanımlayıcı dilbilgisinden alınan kategorilerle temellendirir. Böyle bir dilbilgisi; temel cümle yapıları, eylem öbeği, eylem tümleme, isim öbeği, ilgeç öbekleri, zarfımsı(asıl belirteciimsiler), sıralı ve niteleyen yapılar ile ilgili genel kategorileri içermektedir. Barzegar'a (2013: 322) göre dilbilimsel taksonomide yanlışlar temel olarak dört biçimde tanımlanır. Bunlar: Yazımsal, sesbilimsel, sözlüksel-anlamsal, sözdizimsel ve biçimbilimsel yanlışlardır. Böyle birleştirilmiş bir taksonomi örneği, Burt ve Kiparsky'nin 1972'de yayınlanan çalışmasında görülebilir. Bu sözlük temelde dilbilimsel bir kategori üzerine kurulmuştur fakat yüzeysel yapı taksonomisinin kullanarak dilbilimsel kategori içerisinde yer alan farklı türden yanlışları ayırt etmektedir.

Bunların yanında Corder (1974) sistematiklik açısından yanlışları üçe ayırmıştır. Sistem öncesi yanlışlar, öğrencinin hedef dilde bir kuralın varlığından haberdar olmadığına yaptıklarıdır. Sistematik yanlışlar, öğrencinin yeni bir kuralı fakat yanlış olanı keşfettiğinde yaptıklarıdır. Sistem sonrası yanlışlar, öğrenci hedef dildeki kuralı doğru bildiğinde fakat tutarsız bir şekilde yanlış kullandığında oluşurlardır. Öte yandan bu çeşitli yanlışları tanımlamak için öğrenci ile görüşme yapmak gereklidir.

Yanlışların Türleri ve Kaynakları

Yanlışların açıklanması, dil edinimi sürecinin açıklanması açısından alan yazında yapılan yanlış analizi çalışmalarının en önemli kısmını kapsamaktadır ve yanlışların nereden kaynaklandığını ve neden yapıldığının açıklanmaya çalışıldığı aşamadır. Taylor'a (1975) göre yanlışın kaynağı psikolinguistik, sosyolinguistik, epistemik/bilgisel olabilir ya da söylem yapısı içerisinde olabilir. Psikolinguistik sebepler öğrencinin hedef dili üretirken yaşadığı zorluklar ile dilin bilgi sisteminin doğası ile ilgilidir. Sosyolinguistik sebepler öğrencinin sosyal bağlamla uyumlu olarak kullandığı dili ayarlayabilme yeteneği gibi meseleleri içerir. Bilgisel sebepler olanlar öğrencinin dünya bilgisi eksikliğinden kaynaklanırken, söylemsel sebepler mantıklı bir metin içerisinde bilgiyi düzenleme problemlerini içermektedir. Bununla birlikte alan yazına baktığımızda ikinci dil edinimi araştırmalarının psikolinguistik sebepler üzerine yoğunlaştığı görülmektedir.

Yanlışların kaynakları ile ilgili alan yazında birçok araştırmacı farklı gruplandırmalarla duruma ışık tutmaya çalışmıştır. Yanlışların tanımlanması ve açıklanması bazen bir yanlışın birden fazla sebebe ya da kaynağa bağlanabilir olmasından dolayı zor ve kesin çizgileri olmayan ve alan yazında hâlâ üzerinde yoğunlukla çalışılan alanlardan biri olarak bilinmektedir. Richards (1971b) bu kaynakları üçe ayırır;

1. Etkileşim/girişim yanlışları, bir dili konuşurken diğer dilin öğelerinin kullanımının sonucunda oluşur.
2. Diliçi yanlışlar yanlış genelleme, kuralların tamamlanmamış uygulaması ve kuralların uygulandığı şartları öğrenme başarısızlığı gibi kural öğrenmenin genel özelliklerini yansıtır.
3. Gelişimsel yanlışlar, öğrenci sınırlı deneyimine dayanarak hedef dille ilgili varsayımlarda bulunmaya çalıştığında oluşur.

Bazı araştırmacılar girişim yanlışlarına aktarım yanlışları olarak adlandırıp aralarında herhangi bir ayırım gözetmezken birçoğunun fikri ikisi arasında fark olduğu yönündedir.

Örneğin Lott (1983: 256-61) aktarım yanlışlarını üç alt başlığa ayırmıştır ki bunlar;

1. Örneksenin aşırı kullanımı, öğrenci hedef dilde bir ögenin ana dilindeki bir ögenin özelliklerini taşıdığından dolayı yanlış kullandığında meydana gelir.
2. Yapı aktarımı, öğrenci hedef dildekilerden ziyade ana dilindeki bazı sesbilimsel, sözcüksel, dilbilgisel ya da edimsel özelliklerinden faydalandığında gerçekleşir. Ve bu genellikle 'aktarım' olarak anlaşılır.
3. Dillerarası/Diliçi yanlışlar, hedef dilde var olan belirli bir ayırımın/özelliğin ana dilde var olmadığında yapılırlar. Örneğin İngilizce'de 'do' eylemi ile 'make' eyleminin ayırımının Türkçe'de olmaması.

Bu son alt başlık hatanın aktarım mı yoksa diliçi mi olduğu sorusuna cevap verirken en çok problem yaşanan bölümdür. Diliçi yanlışlar da genellikle alt başlıklara ayrılırlar. Richards (1971b) diliçi yanlışları aşağıdaki gibi alt başlıklara ayırmıştır;

1. Aşırı Genelleme
2. Kural Kısıtlamalarını Görmezden Gelme
3. Kuralların Eksik Uygulanması
4. Varsayılan Yanlış Kavramlar (false concepts hypothesized)

Dulay ve Burt (1974: 129-136) topladıkları yanlışları üç geniş kategoriye ayırırlar: Gelişimsel (ana dil edinimindekine benzer yanlışlar), etkileşim/girişim (ana dil yapılarının yansıdığı yanlışlar) ve eşsiz/benzersiz (gelişimsel ya da etkileşimsel olmayan yanlışlar). Touchie'nin 1986'da yayınlanan çalışmasınının 89. sayfasında diliçi ve gelişimsel yanlış türlerinin sebepleri aşağıdaki gibi sıralanmıştır;

1. Basitleştirme (Simplification)
2. Aşırı Genelleme (Overgeneralization)
3. Hatalı İfadeyi Doğru Biçim Yerine Kullanma (Hypercollection)
4. Hatalı Öğretim (Faulty Teaching)
5. Fosilleşme (Fossilization)

6. Kaçınma (Avoidance)
7. Yetersiz Öğrenme (Inadequate Learning)
8. Varsayılan Yanlış Kavramlar (False Concepts Hypothesized)

Hem çalışma alanının genişliğinden hem de konu ile ilgili çok fazla araştırmacının farklı sınıflandırma önerileri olduğundan biz bu çalışmamızda tek bir araştırmacının önerisini değil farklı araştırmacıların sınıflandırmalarından ve kullandıkları alt başlıklardan yararlanacağız.

Ellis'in (1994: 61-62) öğrenci dilindeki yanlışlarını açıklama çabalarının sonuçlarını sentezlemek/birleştirmek zordur fakat aşağıdaki maddeler konu ile ilgili bulguları vermektedir;

- Öğrencilerin ürettikleri yanlışların birçoğu kökünde aktarımdan çok dil içidir. Bununla birlikte bu tür yanlışların kesin oranı çalışmadan çalışmaya oldukça çeşitlilik göstermektedir.
- Taylor'ın (1975: 73-107) yaptığı çalışmaya göre, başlangıç seviyesindeki öğrenciler, orta ve ileri seviyedekilerden daha fazla aktarım yanlışı yapmıştır. Buna karşılık, orta ya da ileri seviyedeki öğrenciler başlangıç seviyesindekilerden daha fazla dil içi yanlışı yapmıştır. Diğer yandan Keller gibi diğer araştırmacılar aktarımın yeni öğrenenler arasında daha yaygın olduğu görüşü ile Taylor'ın bu görüşüne meydan okumaktadır.
- Aktarım ve dil içi yanlışlarının oranı öğrenci dili örneklerini söyletim için kullanılan görevle uyumlu olarak çeşitlilik gösterir. Bu yüzden çeviri görevleri serbest kompozisyon isimli görevlerden daha çok aktarım kaynaklı yanlışlarla sonuçlanma eğilimindedirler (Lococo 1976: 59-86).
- Aktarım yanlışları dilbilgisel düzeyden ziyade dilin sesbilimsel ve sözcüksel düzeylerinde daha yaygındır. Ayrıca dilbilgisi ediniminin bazı alanlarının öğrencinin ana dilinden diğerlerinden daha fazla etkilendiği muhtemeldir. Grauberg 1971'de etkileşim/girişim/aradilin İngilizce'yi ikinci dil olarak öğrenen yetişkin Alman öğrencilerinin ürettikleri sözcüksel yanlışların %25'ini, sözdizimsel yanlışların %10'unun sebebi olduğunu ve biçimbilimsel yanlışların hiçbirinin sebebi olmadığını bulmuştur (akt. Ellis, 1985).
- Aktarım yanlışları yetişkin öğrencilerde çocuk öğrencilerden daha yaygındır.

- Yanlışlar birden fazla kaynağa sahip olabilir.

Daha önceki yanlış analizi çalışmalarının dayandırıldığı aktarım kavramının basitleştirilmiş olduğunu unutmamak önemlidir. Aslında aktarım, davranışçı öğrenme modellerinden ziyade bilişsel açıdan en iyi anlaşılan çok karmaşık bir kavramdır (Ellis, 1994: 62). Daha önce de belirttiğimiz gibi yanlış çözümlenmenin yanlışları açıklama adımı problemlerin en yoğun yaşandığı bölümdür. Özellikle aktarım ve dil içi yanlış kavramları sık sık yeteri kadar dikkat edilerek işlevselleştirilmemiştir. Bir araştırmacı bir yanlışın kaynağını aktarım olarak tanımlarken, diğer bir araştırmacı aynı yanlışın kaynağını dil içi olarak tanımlayabilmektedir.

Yanlış Analizi

1907’li yıllarda Karşılaştırmalı Analiz yerine Yanlış Analizi teorisinin ön plana çıktığı görölmektedir. Bunun en büyük sebeplerinden biri Karşılaştırmalı Analiz’in öğrenenlerin yaptıkları yanlışları, ana dilleri ve hedef dil arasındaki dilsel farklılıkları saptayarak tahmin etmeye çalışmasıdır. Karşılaştırmalı Analiz’in önemli bir varsayımı şudur ki yanlışlar öğrenciler ana dil alışkanlıklarını hedef dile aktardıklarında ‘birbirine karıştırmanın bir sonucu’ olarak oluşmaktadır. Karşılaştırmalı Analiz sadece ana dil ve hedef dile odaklanırken Yanlış Analizi öğrenci dilini de araştıran bir yöntem sunmaktadır. Ellis’in 1999’da yayımlanan çalışmasında Yanlış Analizi Kuramı’nda yapılan yanlışların, Karşılaştırmalı Analiz’in savunduğunun aksine öğrencinin ana dilinden kaynaklanmadığı, aynen bir çocuğun ana dilini edinirken yaptığı yanlışlara benzediği savunulmaktadır. “Yanlış Analizi’nin en büyük katkısı; ikinci dil öğrencilerinin yaptıkları dilbilgisel yanlışların çoğunluğunun, onların ana dilini yansıtmadığı, birinci dili öğrenirken yaptıkları yanlışlara benzediğini göstermektir (Dulay ve diğerleri, 1982: 146).

Bu kuram, Karşılaştırmalı Analiz’in dil öğrenimindeki gerçekleşen tüm yanlışları açıklayamaması sonucu ortaya çıkan ihtiyaçtan doğmuştur. Durumu farklı bir bakış açısından gören ve bu kuramın kurucularından olarak bilinen Corder’ın 1967’de yayımlanan çalışmasından dolayı Yanlış Analizi Kuramı Karşılaştırmalı Analizi’in yerini almış ve uygulamalı dilbiliminin tanınan bir parçası hâline gelmiştir. Corder’ın 1967’de yayımlanan çalışmasının 167. sayfasında öğrenen yanlışları öğrenenin kullandığı dil sisteminin kanıtını sağlar, yanlışlar üç farklı açıdan önemlidirler; ilk olarak, öğretmene sistematik bir analiz yapıp yapmadıklarını ve öğrenenin hedefe doğru ne kadar yol aldığını söylerler. İkinci olarak, araştırmacılara dilin nasıl öğrenildiği veya edinildiğinin ispatını sağlarlar. Üçüncü olarak da,

öğrenenin kendisi için yanlışlar kaçınılmazdır çünkü yanlış yapmayı, öğrenmek için bir araç olarak görebilirler.

Yanlış Analizi, Karşılaştırmalı Analiz ile aynı problemler üzerine çalışmaktadır fakat bunu zıt bir bakış açısıyla yapmaktadır. Karşılaştırmalı Analiz, yanlışları sadece ana dil etkileşiminin sonucu olarak görürken, Yanlış Analizi diller arası etkileşim, aşırı genelleme, yanlış öğretim ve yaş, tutum, yetenek, motivasyon gibi çeşitli unsurları da yanlışların farklı kaynakları olarak kabul etmektedir. Yanlış Analizi'nin hem yanlışların kaynaklarını hem de yanlış ve dil öğrenimi ile ilgili diğer alanları araştırmak gibi geniş bir çalışma alanını sahip olduğunu vurgulamak önemlidir. Yang (2010: 1) Yanlış Analizi'ni, başarısız dilin sebep ve sonuçları, doğası ve gerçekleşme sıklığına karar verme süreci olarak tanımlar. Yanlış Analizi'nin Karşılaştırmalı Analiz'den ayırt edici özelliği ana dilin resimde olmaması gerektiğidir. Yanlışlar öğrencilerin ana diline gönderme yapma ihtiyacı olmaksızın tamamen hedef dil açısından tanımlanabilir.

Öte yandan Karşılaştırmalı Analiz'e benzer olarak Yanlış Analizi de her iki dildeki; öğrencinin ana dili ve hedef dil, sözlü ifadeleri karşılaştırır. Dil öğrenimi alanında bu zamana kadar öğretilen ile öğrencinin aynı noktada kendi bilgisi arasındaki ilişki ile ilgili olduklarını belirtmektedir. Bu karşılaştırılan iki ifade eşit olmaktan ziyade eşanlı olarak görülebilir. Yanlışlar; hedef dilde öğrenen tarafından niyet edilen orijinal anlamlı doğru ve hatalı sözcelerin karşılaştırması yapılarak belirlenmektedir. Yeni üretilmiş sözceleri öğrenenin hedef dildeki ifadelerinin çevirisi olarak ele alabiliriz (Corder 1981: 37).

Corder (1967, 1971) ve James (1998) hata ile yanlış arasında ayırım yapılması gerektiğini söyler ve bize bu ayırımı yapmamızda yardımcı olacak bir kriter ortaya koyarlar ki o da kendi kendine düzeltilebilirlik kriteridir. Bir hata kendi kendine düzeltilebilir fakat bir yanlış düzeltilemez. Yanlışlar sistemattir muhtemelen birçok kez tekrarlanır ve öğrenci tarafından fark edilemez. Bu yüzden sadece öğretmen ya da araştırmacı onları tespit edebilir, öğrenci değil ve bu bilgi ışığında araştırmacı öğrencilerin hatalarına değil yanlışları üzerine odaklanmayı tercih eder.

Yanlış Analizi'nde, yanlışlar hedef dil normundan sapma olarak tanımlanmakta ve hata ile yanlış arasında bir ayırım yapılmaktadır. Hata, öğrenenin becerisini kullanmayı başaramadığında ortaya çıkarken, öğrenenin bilgi eksikliği sonucu oluşan saptmaya yanlış denmektedir. Corder'a (1981) göre yanlışlar açık ve örtülü, doğruluk ve uygunluk

yanlışları, tanımlanması açısından sistem öncesi, sistematik ve sistem sonrası olmak üzere ayrılmaktadır.

Özetle, Yanlış Analizi dil öğrencilerinin yaptıkları yanlışların üzerinde çalışılan bir tür dilbilimsel çözümlemedir. Öğrenen dili üzerine yapılan çalışmalar uzun yıllar öncesine dayanmakla birlikte öğrenenlerin yaptıkları dil yanlışlarının analiz çalışmaları da çok eskilere dayanmaktadır. Gerek öğrenenler gerekse öğretenler için yabancı dil ya da ikinci dil yanlışları bağlamında birçok yardımcı sözlük ve kitap öğrencilerin yapabilecekleri yanlışları öngörüp onlarla ilgili bilgi edinmeleri ve edinilen bu bilgiden yararlanabilmeleri için alanyazına sunulmuştur ve bunlara her geçen gün yenileri eklenmektedir.

Ellis (1994: 58) öğrenici yanlışlarının nasıl belirleneceği ve çözümleneceği ile ilgili açık örnekler sağlayıp pratik tavsiyelerde bulunmuştur. İlk adım akabinde yanlışların belirlenmesini takip eden dil derlem seçimini içerir. Sonrasında yanlışlar sınıflandırılır ve bir sonraki aşamada her bir yanlışın dilbilgisel çözümlemesinin yapılmasının ardından yanlış çeşitlerinin açıklanması gerekmektedir. Bunun yanında Selinker (1992) yanlış analizini altı adımda açıklamıştır; bilgi toplama, yanlışların belirlenmesi, yanlışların gruplandırılması, yanlışların miktarının belirlenmesi, yanlışların kaynağını çözümleme ve yanlışları düzeltmek. Corder'a (1974) göre ise yanlış analizi; dil öğrencisinden örnek toplama, hataları belirleme, tanımlama, açıklama ve değerlendirme olmak üzere beş adımdan oluşmaktadır.

BULGULAR

Yanlışlara Dönüt Verme/ Yanlışların Düzeltilmesi

Yanlışa dönüt vermek (error feedback/treatment) teriminin birçok kez yanlışın düzeltilmesi (error correction) ile aynı anlamda kullanıldığı görölse de aslında yanlışın düzeltilmesi yanlışa dönüt vermenin bir alt başlığıdır. Yanlışlara dönüt verme yanlışların düzeltilmesi dışında başka yollarla da gerçekleşmektedir. Biz burada yanlışın düzeltilmesi konusunu ele alacağız. Yanlış düzeltilmesi terimi genellikle ikinci dil öğreniminde farklı şekillerde tanımlanmaktadır. Genel olarak, yanlış düzeltilmesi tanımlanmış bir uygunsuzluğun giderilmesini amaçlayan düzeltici bir aktiviteye işaret eder. James 1998'de düzeltme teriminin üç temel anlamını řu şekilde gözlemlemiştir:

1. Öğrenciyi ortaya bir yanlış olduğu konusunda bilgilendirmek ve onu keşfedip kendilerinin düzeltmesini sağlamak,

2. Aynı yanlışın daha sonra tekrarlanmasını önlemek amacı gütmeyen, belirli bir yanlışın düzeltilmesine ve gözden geçirilmesine yönlendirecek bilgi veya işleyişi sağlamak. Var olan girişimin yanlış olduğunu göstermenin yanında nasıl ve nerede olduğunu belirterek ipucu vererek alternatif sunabilir,
3. Öğrencilere yanlış yaptıklarında kullanmakta oldukları yanlış kuralı reddetme ya da gözden geçirmesine izin verecek bilgiyi sağlamak.

Günümüzde yanlışların düzeltilmesinin hedef dilin ediniminde önemli bir role sahip olduğu açıktır. Bu yüzden de öğretmenin yanlışa ve düzeltmeye karşı takındığı tavır çok büyük önem taşımaktadır. Birçok öğretmen öğrencinin dil gelişimi için yanlışların düzeltilmesi konusunda hem fikir olurken hangi yanlışların, ne zaman, nasıl düzeltilmesi, hangi düzeltme tekniğinin kullanılması gibi bu konuda yükselen sorulara cevap verme aşamasında farklılıkların ortaya çıktığı görülmektedir. Öğretmenlerin yanlışların ele alınması konusunda düzeltme aşamasına doğru giden süreci iyi gözlemleyip, bu süreci etkileyen faktörleri dikkatlice göz önünde bulundurmalıdır.

Dilbilimciler yanlışların düzeltilmesi konusunda Hendrickson'ın 1978'de ortaya koyduğu beş soru üzerinde hâlâ çalışmaya devam etmektedirler. Bu sorular şunlardır;

1. Yanlışlar düzeltilmeli mi?
2. Yanlışlar ne zaman düzeltilmeli?
3. Hangi öğrenci yanlışları düzeltilmeli?
4. Nasıl düzeltilmeli?
5. Öğrenci yanlışlarını kim düzeltmeli?

Yanlışlar Düzeltilmeli mi?

İkinci dil öğreniminde yanlış düzeltilmesinin olumlu etkisi olduğunu iddia eden birçok dilbilimci vardır. Bu görüş birçok dilbilimci arasında kabul görmüştür. Yanlış düzeltiminin ikinci dil öğreniminde genel olarak yardımcı ve yararlı olduğunun büyümekte olduğu görülmektedir. Örneğin Hendrickson (1978) ikinci dil öğrencisinin yanlış düzeltildiğinde, öğrencinin yeterliliği üzerinde düzeltilmeyerek bırakıldığından çok daha etkili olduğunu öne sürer. Dekeyeser (1993) yanlış düzeltilmesinin ikinci dil öğrencileri için yararlı olduğuna inandırılmış ve yararın var olup olmadığı ve ne dereceye kadar olduğunu belirleyen faktörleri ortaya koymuştur. Lightbown ve Spada'nın (1990) araştırma sonuçları gösterir ki iletişimsel

dersler esnasında öğretmenler öğrenci yanlışlarını düzelttiğinde, en azından bazı yanlışların sıklığı azalmıştır (akt. Ellis, 1998: 53).

Birçok diğer dilbilimci de yanlış düzeltim dönütünün dil öğrencileri için yararlı olduğuna inanmışlardır. Rauber ve Gil 2004'teki çalışmalarında, öğrencilerin düzeltilmemekten daha çok düzeltilmeyi tercih ettiklerini çünkü onların fikrine göre düzeltici dönütün dil öğrenme sürecinin önemli bir parçasını oluşturduğunu bulmuşlardır.

Düzeltilmenin neredeyse her zaman düzeltilmemekten daha etkili olduğuna işaret edilir. Bununla birlikte, düzeltilmenin, sadece doğru yapı üzerinde basit mekanik bilginin tatmin edici düzeltme olarak işe yaramadığı hesaba katıldığında bir anlamı olduğunu vurgular. Bu yüzden de dönüt yanlış üzerinde bazı açıklama ya da yorumlar içermelidir. Yanlış cevaplardan sonra böyle dönütler sağlamak öğrencinin öğrenmesinde en büyük pozitif etkiyi yaratabilir (Meyer, 1986: 228). Böyle bir dönüt öğrencinin ara dil gelişimini hızlandırır ve bu da onu olumlu yönde etkiler. Aslında, bu dönüt, öğrencinin bildiği ve doğru ve kabul edilebilir görülen arasındaki farkı gösteren bir işarettir (akt. Ellis 1998).

Öğrencilere sözcelerinin yanlış olduğunu göstermek onların ikinci dil gelişimleri için büyük öneme sahiptir. İkinci dil edinimi teorisine göre, hedef öğrenme olduğu zaman yanlışlar düzeltilmeli (her zaman ya da tüm kurallar değil), fakat yanlış düzeltilmesinin dil edinimine bir yararı yoktur. Dil edinimi Girdi Hipotezi'ne göre edinimci girdinin anlamını kavradığında gerçekleşir; biçime odaklandığında ya da çıktı ürettiğinde değil (Amara, 2015).

Doğalcı dil edinimcilere göre, öğrenciye hedef dilde neyin işe yaramayacağını bilgisini veren olumsuz kanıt ikinci dil öğreniminde, en etkili senaryoda verimsiz olur, en kötü senaryoda ise ters etki yaratır. Krashen 1994'te, öğrencilerin kendilerini rahat hissetmediği aktivitelerin, örneğin düzeltici dönüt veya dilbilgisi anlatımı, ikinci dil öğreniminde etkili olmadığını ileri sürer. Ayrıca düzeltici dönütün sadece öğrenciler öğrenmeye hazır olduklarında yararlı olacağından bahseder.

Düzeltilmenin genel olarak yararlı olduğu görüşünün büyüyen kanıtına rağmen, hâlâ onu tamamen faydasız bulan Truscott (1996, 1999, 2007), Krashen (1982), Schwartz (1993) dil teoristleri de vardır (akt. Tomkova, 2013).

Öğretmen yanlışları ne kadar düzeltmeye çalışırsa çalışsın ne kadar dönüt sağlandığına bakılmaksızın uzun vadede sadece öğrencinin kendisi performansını geliştirecek gerekli öğrenmeyi gerçekleştirebilir; bununla birlikte etkili yanlış düzeltimi yapabilmeleri için

öğretmenlerin öğrencilere duyuşsal desteğin yanında uygun bilişsel dönüt de sağlamalıdır (Allwright ve Bailey 1991: 99).

Truscott (1996, 1999, 2007) yanlış düzeltiminin sözel iletişimde işe yaramayacağını aşığıdaki beş sebebe dayandırmaktadır:

1. Öğretmenler tutarsızca ve bazen de yanlış bir biçimde düzeltme yaparlar,
2. Öğrenciler bazen düzeltilmekten incinirler,
3. Öğrenciler düzeltmeleri ciddiye almayabilirler,
4. Düzeltme akıcılığı bozabilir,
5. Öğrenciler düzeltimden öğrenmezler.

Yukarıda sayılan sebepler bazen doğru sayılabilir de bu sebeplerin karşıt görüşlerinin savunan araştırmacıların görüşlerini daha kuvvetli ve kabul edilebilir olarak sundukları görülmektedir. Ur P. (2012) yukarıdaki sebeplere karşıt görüşler getirerek; öğretmenlerin düzeltimde bazen yaptığı tutarsızlığın, diğer meslekler de söz konusu olabildiğini ve bu durumda kişilerden mesleklerini devam ettirmelerinin beklendiğini, bazı öğrencilerin bazen düzeltilmekle cesaretlerinin kırılabileceğini fakat yapılan birçok araştırmada öğrencilerin yanlışlarının düzeltiminin öğrenmenin bir parçası olarak gördüğünü ve çoğunun daha fazla düzeltici geri dönüt beklentisi olduğunu, düzeltilmekten öğrenmenin hemen değil muhakkak aşama aşama gerçekleşebildiğini, her ne kadar düzeltme sadece kısmen ya da kademeli olarak işe yarayabilse de, bunun hiç geri dönüt ya da düzeltme sağlamamaktan daha iyi olduğunu, öğrencilerin yanlış sözceleri üzerine çok fazla nötr/etkisiz dönüt sağlandığında onların yanlışlarının pekiştirileceği ve aşamalı olarak kalıcı hâle gelebileceğini söyler.

Özetle, birçok öğrenci öğretmenlerinden yaptıkları yanlışları düzeltmelerini bekler çünkü dil öğretmenlerinden derslerinde yapmaları beklenen şey genellikle budur. Fakat işin aslı daha ciddi boyutlardadır. Bir öğrenci hedef dilde yanlış bir biçim kullandığında öğretmenin o yanlış düzeltip düzeltmeme kararı sadece o yanlış yapan öğrencinin değil o öğrenme ortamındaki birçok öğrenciyi aynı anda etkileyecektir. Eğer bir öğretmen bir öğrencinin sözcesindeki yanlışta geri dönüt vermemeye karar verirse, diğer öğrenciler kullanılan yapının o haliyle doğru olduğunu varsayabilirler ve bu da öğrencinin doğru olmayan dil biçimlerini içselleştirmeleri yani fosilleşme ile sonuçlanabilir. Öğretmenin sadece tek bir yanlışın üzerinde karar vermesi, birden fazla öğrencinin öğrenme sürecini ya süreci destekleyerek ya da engel olarak etki edebilir. Sonuç olarak burada öğretmenin bir yanlış durumu ile

karşılaştığında tüm yukarıda saydığımız durumları dikkate alarak ve hızlı bir şekilde karar vermesi beklenmektedir. Bu sanıldığından da çok daha zorlu bir karar alma sürecidir ve bu süreç çok kısa bir zaman aralığına sahiptir.

Yanlışlar Ne Zaman Düzeltilmeli?

Öğretmenler öğrenci tarafından yapılan yanlışı fark ettiklerinde ve yanlışı tanımladıklarında yapmaları gereken bir sonraki şey o yanlışa hemen dönüt sağlamak ve gecikmeli (delayed) düzeltme ile müdahale etmek arasında hızlı bir şekilde karar vermektir. Bu ikilemde de dikkate alınması gereken iki şey akıcılık ve doğruluktur. Yanlışı duyar duymaz oluşan doğal tepki sıklıkla onu düzeltmektir (Bartram ve Walton, 1991: 4). Fakat bu doğal tepki, var olan tek seçenek ya da en iyi seçenek olduğu anlamına gelmez.

Düzeltilme zamanı açısından seçenekler; hemen, bir süre sonra (öğrenci cümlesinin tamamını ya da sözcüğünü tamamladığında), yapılan aktivitenin sonunda, derste daha sonra, dersin sonunda, bir sonraki derste, kursta daha sonra ya da hiç olarak ifade edilir; tam zamanlama kararı öğrencilerin içinde buldukları aktivitenin türünden de etkilenmektedir (Scrivener, 2005).

Hemen düzeltme, öğrenciyi cümlesinin ortasında bölmeyi içerir ki bu muhtemelen rahatsız edici bir uygulama olur ve öğrencinin sınıfta konuşma isteğine tamamen ket vurabilir. Diğer yandan psikoloji çalışmaları bize geri dönütün yeteneğinin performansı ile geri dönüt arasındaki sürenin artmasıyla daha az etkili olabileceğini göstermektedir (Allright ve Bailey, 1991: 103).

Sonuç olarak, öğretmenin yanlışa ne zaman dönüt vermesi gerektiği kararı yapılan aktiviteye göre değişmekle birlikte bu kararı almak öğretmen için çelişkili bir durumdur ki muhtemelen her gün birçok kez bu kararı almak zorunda kaldığı ortamlar oluşmaktadır. İletişimin ağırlıklı olduğu öğrenme ortamlarında genellikle gecikmeli düzeltme tercih edilirken, yine de yapılan yanlışın türüne göre geri dönütün zamanına karar verilmelidir.

Hangi Yanlışlar Düzeltilmeli?

Yanlışların türleri bölümünde öğrenci yanlışlarının farklı farklı sınıflandırıldığından bahsetmekle beraber birçok dil kuramcısı hangi yanlışların düzeltilmesi hususunda Burt'ın 1975'te ayırdığı genel (global) ve bölgesel (local) yanlışlar olarak iletişimsel yaklaşım çerçevesinde durumu ele almaktadır.

Brown'a (2007: 347) göre, bölgesel yanlışların genellikle düzeltilmeye ihtiyaçları yoktur çünkü iletilmek istenen mesaj açıktır ve düzeltme öğrenciyi verimli iletişim akışında bölebilir. Genel yanlışlara ise bir şekilde müdahale edilmelidir, aksi takdirde mesaj karmaşık bir hale gelebilir.

Hendrickson (1978), en uygunsuz tepkilere sebep olan yanlışlar da, en damgalanmış (stigmatised) olduklarından, düzeltme için en iyi adaylardır. Ayrıca en sık tekrar edilen yanlışlar da düzeltme en çok ihtiyaç duyulan yanlışlar olarak görülmelidir.

İletişimsel Yöntem, günümüzde artan iletişim ihtiyacından dolayı dil öğretiminde çok tutulan ve uygulanan bir yöntem olarak görülmektedir. Yöntemde öğrencilere dil bilgisi kuralları verilmediği için öğrencilerin yazma ve konuşmada sık sık yanlış yapma olasılığı bulunmaktadır (Gün, 2013: 113).

Hangi yanlışların düzeltilmesi konusunda dikkat edilmesi gereken hususların başında yanlışın yapıldığı dersin ve konunun hedef kazanımları gelmektedir. Ders öncesinde belirlenen bu hedef ve kazanımlar göz önünde bulundurularak öğretmenlerin hangi yanlışların düzeltilmeye ihtiyacı olduğu konusunda karar vermesi önem arz etmektedir.

Yanlışlar Nasıl Düzeltilmeli? / Düzeltme Teknikleri

Öğrenci yanlışlarını düzeltmenin tek bir doğru yolu yoktur ve bu yüzden de en iyi düzeltme tekniği yanlışın yapıldığı aktiviteye göre değişmektedir. James (1998) yanlışların nasıl düzeltilmesi konusundaki seçenek ve ilkeleri aşağıdaki gibi sıralamıştır;

1. Etkili bir biçimde düzeltme: İki şey demektir; doğruluk açısından gelişim sağlayacak düzeltme tekniklerini kullanmak ve hem öğrenci hem de öğretmen açısından en az çaba gerektiren verimli teknikleri kullanmak.
2. Düzeltme duyarlı olmalı: Odaklı (focused) düzeltme ve teyit kontrolleri (confirmation checks)
3. Öğrencilerin tercihleri ile düzeltmenin uyuşması: Öğrencilerin bazı düzeltme tekniklerini tercih etmeleri elbette ki görmezden gelinmemeli. İşin temeli olarak da görülmemeliler çünkü tercih edildiklerinden dolayı daha etkili olmaları şart değil.
4. İki aşamalı düzeltme: Düzeltmenin en iyi nasıl yapılabileceği sorusuna işaret etmektedir; yapısal mı işlevsel mi?

Düzeltilmenin nasıl yapılması gerektiği sorusu bizi düzeltme tekniklerine götürmektedir. Düzeltme yaparken en önemli şey öğrencilerin ihtiyaçlarına göre doğru düzeltme tekniğini seçip uygulayabilmektir. Öğretmenler farklı düzeltme strateji ve tekniklerini çeşitli durumlarda öğrencilerin o anki durumsal özelliklerini de dikkate alarak kullanabilmelidirler. Rod Ellis'in (2009: 9) düzeltici dönüt stratejileri aşağıdaki gibidir;

1. Yeniden biçimlendirmek (Recast): Düzeltici yanlış sözceyi içeren cümlelerin hemen ardından gerekli düzeltmeleri yapıp sözceyi doğru sözceyi içeren cümleyi bir şekilde söylemesidir. Örneğin;

-Dün akşam sinemaya gideceğiz.

-Dün akşam sinemaya gittiniz. Nasıldır?

2. Tekrar Etme (Repetition): Düzeltici yanlış sözceyi vurgulayıp söyleyerek öğrencinin cümlesini tekrar eder:

- Müzik dinlemeyi sevdim.
- Müzik dinlemeyi **sevdim**.
- Müzik dinlemeyi severim.

3. Açıklık Getirme Talebi (Clarification Request): Düzeltici öğrencinin ne söylediğini anlamadığını ifade eder:

- Eşinle ne harcarsın?
- Ne?

4. Açıktan Düzeltme (Explicit Correction): Düzeltici yanlışın yapıldığını ifade eder, yanlış tanımlar ve düzeltip doğrusunu söyler:

- Mayısda gideceğim.
- Mayısda değil, mayısta. Mayısta gideceğim deriz.

5. Söyletim (Elicitation): Düzeltici öğrencinin cümlesini tekrar eder fakat yanlış içeren sözceye geldiğinde sesinin tonunu yükselterek öğrenciden doğru şekilde sözceyi söylemesini bekler:

- Yağmur yağmazsa gelmeyeceğim.
- Yağmur yağmazsa?

6. Dilötesi İşaretler (Paralinguistic Signal): Düzeltici öğrencinin yanlış yaptığını göstermek için bir yüz ifadesi ya da jest kullanır:
- Ben dün sinemaya gider.
 - (Sağ başparmak ile sol omuzun üstünden arkayı göstererek geçmiş ifade eder.)

Lyster ve Ranta (1997: 44) düzeltici dönüt stratejilerinde yukarıdaki listeye benzer olarak sadece dil ötesi işaretler yerine üstdil dönütü (metalinguistic feedback) stratejisinden bahsetmişlerdir. Son yıllarda yabancı dil öğretmenlerinin düzelticinin belirgin bir düzeltme yapmadan öğrencinin kullandığı dil formu ile ilgili soru sorması ya da ona yorum yapmasını içeren üstdil dönütü stratejisini de kullandığı görülmektedir (WEB1, 2016).

Düzeltilme tekniklerini konuşma dilinde yapılan yanlışların düzeltilmesinde öğrenciye yanlış yaptığını jestler, yüz ifadeleri, sözsüz sesler, basit tabirler (neredeyse, evet ama, sanki vb.) kullanarak, yanlış neredeyse yaptığını parmak teknikleri, (her parmak bir sözcüğü temsil etmiş gibi yanlışın olduğu sözcüğü temsil eden parmağı tutarak ya da göstererek vurgulamak gibi) basit tabirler (yanlış gelince duraklama, ses tonunu değiştirme) kullanılarak fark ettirebilir. Bunların yanında yanlış anlamış gibi yapma, öğrencinin cümlesini düzelterek tekrar etme, yansıma, yeniden düzenleme, otomatik düzeltme (iki öğrencinin kendi aralarında iletişime engel olan yanlış düzeltmeye çalışması), artırılmış girdi (increased input), ve serbest konuşma etkinliklerinde de öğrencilerin konuşmalarını gözlemleyip yanlışları not ederek etkinlik bittiğinde dönüt verme teknikleri M. Barham ve R. Walton'ın 1991'de yayınlanan çalışmalarında da bahsedilmektedir.

Yanlışları Kim Düzeltmeli?

Dil öğreniminde öğrenci tarafından yapılan yanlışlar üzerinde; öğrencinin kendisi tarafından (self-correction) yapılan düzeltmeler, öğretmen tarafından (teacher-led correction) yapılan düzeltmeler, ki yukarıdaki bölümde verilen Ellis'in düzeltme stratejilerini öğretmen tarafından yapılan düzeltmeler sınıfına koyabiliriz, akran düzeltme (peer correction) kullanılabilir. Öğrencinin kendisi tarafından yapılan düzeltmelerde, öğretmen öğrenciye yanlış yaptığını ona kurduğu cümle ile ilgili soru sorarak, jest ve mimikleriyle, parmak düzeltme yöntemi ile ya da yönlendiriciler (prompts) kullanarak fark ettirebilir. Öğrenci yanlış yaptığını fark ettiğinde kendi yanlışını kendisinin düzeltmesine fırsat verilir ki bu düzeltme tekniği hatırlanması daha kolay olduğundan öğretmenlerin en verimli olduğunu düşündüğü düzeltme

teknikidir. Akran düzeltmede ise eğer yanlış yapan öğrenci kendi yanlışını düzeltmiyorsa öğretmenin ortamdaki diğer öğrencilere yanlış düzeltmeleri için fırsat vermesiyle gerçekleşir. Burada kontrollü olmak ve öğrencilerin söz hakkı isteyerek konuşmasını, yanlış yapan öğrencinin duygusal durumunu olumsuz etkilememek adına önemlidir. Bunun yanında akran düzeltmeden sonra yanlış yapan öğrenciye doğru yapıyı tekrar ettirmeyi unutmamak gerekir. Edge (1989: 34) akran düzeltmenin dört farklı yararı olduğundan bahsetmiştir. Bunlar;

1. Bir öğrenci yanlış yaptığında başka bir öğrenci o yanlış düzelttiğinde, her iki öğrenci de dil hakkında düşünme ve onu dinleme işine dahil olur,
2. Öğretmen öğrencileri birbirlerinin yanlışlarını düzeltme konusunda cesaretlendirdiğinde öğrencilerin yetenekleri ile ilgili bir sürü bilgi edinir. Yanlış bilgiyi duyabiliyorlar mı? Düzeltilebilirler mi?
3. Öğrenciler birbirlerinden öğrenebilecekleri fikrine alışırlar,
4. Öğrenciler birbirlerinin duygularını incitmeden akran düzeltme fikrine alışırlarsa, ikili ya da grup çalışmaları yaptıklarında öğretmen onları duyamasa bile birbirlerine yardım edebilecekler.

Akran düzeltmede dikkat edilmesi gereken hususlardan birisi de öğretmenin sürekli aynı öğrencilere düzeltme yapma imkanı vermekten sakınarak gönüllü olmayan öğrencileri de cesaretlendirerek akran düzeltme fırsatı tanımaktır. Öğrencilerin kendi kendine düzeltme ya da akran düzeltme yapmakta başarısız olduğu durumlarda bile öğretmenin yanlışın doğrusunu vermesi günümüz dil kuramcılar tarafından pek benimsenen bir yöntem değildir.

Öğrenciler düzeltme işine ne kadar dahil olurlarsa, sınıf içerisinde kullandıkları dili o kadar düşünmek zorunda kalırlar. Eğer bir yanlışın düzeltilmesi gerektiğini düşünüyorsak ve ne yanlış yapan öğrenci ne de diğerleri yanlış düzeltmiyorlarsa, o zaman öğretmen biraz daha yardımda bulunmak zorunda ve bu öğretmenin hemen doğru yapıyı vermesi gerektiği anlamına gelmez (Edge, 1989: 27).

Sonuç olarak ikinci dil öğreniminde öğretmenden yanlışlara dönüt verme konusunda ilk olarak tercih etmesi beklenen teknik öğrenciye kendi kendini düzeltmesi için zaman vermesidir. Bunun yetersiz olduğu durumlarda öğrenciye yanlışının nerede olduğunu fark ettirecek ipuçları; jest ve mimikler, duraklama, parmak sayma vb. vererek yanlış fark etmesini sağlamaya çalışmalıdır. Bunun da başarısız olduğu durumlarda akran düzeltme tekniğini kullanmayı tercih etmelidir. Öğrenciler düzeltme işine dahil olduklarında kendilerini

öğrenme sürecine daha çok dahil olduklarını hissederler, daha bağımsız olmayı öğrenirler, iş birliği yapma duygusu daha büyük olur ve öğretmenin konuşma süresine azaltarak öğrencinin konuşma süresini artırır. Öğretmenin yanlışı fark edip doğrudan kendisinin doğru yapıyı söylemesi öğrenciyi pasif duruma düşürmektedir ve etkili veya kalıcı bir etki oluşturmadığından günümüzde yaygın olarak kullanması tercih edilmemesi beklenmektedir.

TARTIŞMA, SONUÇ VE ÖNERİLER

Bu bölümde, son paragraftan önce yanlışlar düzeltilmeli diyenlerin kim olduğu ve görüşleri ile yanlışlar düzeltilmemeli diyenlerin kim olduğu ve görüşleri kaynak gösterilerek özetlenmeli. Ardından gereklilik ve düzeltmede neye dikkat edilmesi gereği üzerinde durulabilir. Türklerin yaptığı analizlerde hangi başlıkların üzerinde durduklarından söz edilebilir.

Ayrıca, giriş bölümünde yanlış analizlerinin yazılı metinler üzerinde yoğunlaştığı ve sözlü metinler üzerinde bir çalışmanın olmadığı üzerinde durulmuştu. Bu bölümdeki tartışmaya da yazılı metinler ve sözlü metinler açısından bakılabilir. Çalışmada sözlü metinler üzerine yapılacak düzeltme için daha az bilgi verilmiş. Burada vurgulanabilir. Yabancı kaynaklarda çalışmalar varsa onlardan söz edilebilir. Öneriler de sözlü metinlerin incelenmesi gereğinden söz edilebilir. Bu bölüm genel olarak kaynaklarla desteklenerek sonuç ve öneriler ile sonuçlandırılmalı.

Yabancı dil öğretmenin yanlışlara ve düzeltilmelerine karşı nasıl bir tavır sergileyeceği sorusu onun mesleki gelişiminin muhtemelen en önemli meselelerindedir. Bu sorunun cevabı, birçok açıdan öğrenci içinde önem arz etmektedir. Öğretmenin sınıf içerisinde kullandığı aktivite türleri veya kullanmaktan sakındığı aktivite türleri onun dil öğreniminde yanlışlar ve düzeltilmeleri konusundaki görüşlerinden oldukça etkilenmektedir.

Sonuç olarak yanlışların ele alınması konusunda önceki öğrenmeler, yaş, durum, dersin amacı, yanlışın türü, önemi gibi birçok faktör göz önünde bulundurulmalıdır ve bir yanlış düzeltilmeye karar verildiğinde de dikkat edilmesi gereken birçok husus vardır. Öğretmenin düzeltilmeleri karşı tutumu bazı durumlarda olgun tepkilere ve dersinde neler olduğu ile ilgili doğru gözlem yapmasına dayandırılmalıdır. Öğrencilere daha zengin öğrenme deneyimleri kazandırmak için yanlışlara daha geniş çerçeveden bakmak gerekmektedir. Öğrencilerin yanlışlardan korkmaması, aksine yaptıkları yanlışların öğrenme sürecinin bir parçası

olduğunun kavratılması önemlidir. Birçok öğrenci yanlış yapmaktan çekinir ve bunun birçok sebebi vardır. Öğretmenler güvenli ve adil bir öğretim ortamı oluşturarak öğrencilerin yaptıkları yanlışlardan öğrenebilecekleri öğrenme ortamları sunmalıdırlar. Öğretmen tarafından yanlışlara verilen tepkiler onun dili ve öğrenmeyi nasıl anlamlandırdığını ve öğretmenlik vizyonunu yansıtır. Yanlışlara karşı geliştirilen olumsuz bakış açısını değiştirip onlardan eğitim öğretim ortamlarında nasıl daha fazla yararlanılabilir sorusuna cevap aramaya çalışmak eğitimciler için iyi bir başlangıç noktası oluşturabilir.

KAYNAKÇA

- Allwright, D. ve Bailey, K. M. (1991). *Focus On the Language Classroom*. Cambridge: CUP.
- Amara, N. (2015). Errors Correction in Foreign Language Teaching. *The Online Journal of New Horizons in Education*, 5(3), 58-68.
<https://www.tojned.net/journals/tojned/articles/v05i03/v05i03-07.pdf> adresinden erişilmiştir.
- Bartram, M. ve Walton, R. (1991). *Correction. A Positive Approach to Language Mistakes*. Hove: LTP.
- Bargezar M. (2013). Persian EFL Students' Error Analysis, Islamic Azad University, Tonekabon Branch, IRAN.
[http://www.ajssh.leena-luna.co.jp/AJSSHPDFs/Vol.2\(4\)/AJSSH2013\(2,4-33\).pdf](http://www.ajssh.leena-luna.co.jp/AJSSHPDFs/Vol.2(4)/AJSSH2013(2,4-33).pdf) adresinden erişildi.
- Brown, H. D. (2007). *Teaching By Principles*. White Plains. Pearson Education.
- Burt, M. K. ve Kiparsky, C. (1972). *The Gooficon: A Repair Manual for English*.
- Burt, H. D. (1975). *Error Analysis In the Adult EFL Classroom*. TESOL Quarterly, 9(1), 53-63..
- Corder, S. P. (1967). The Significance of Learners' Errors. *International Review of Applied Linguistics in Language Teaching*, 5, 161-170.
- Corder, S. P. (1971b). Idiosyncratic dialects and error analysis. *IRAL*, 9, 147-60.
- Corder, P. (1981). *Error Analysis and Interlanguage*. Oxford University Press.
- Dulay, H. ve Burt, M. K. (1974b). *Errors and Strategies in Child Second Language Acquisition*. TESOL Quarterly, 8, 129-136.
- Edge, J. (1989). *Mistakes and Correction*. London: Longman.
- Ellis, R. (1994). *The Study of Second Language Acquisition*, Oxford, UK: Oxford University Press.
- Ellis, R. (1998). Principles of Instructed Language Learning. University of Auckland. http://asian-efl-journal.com/sept_05_re.pdf adresinden erişildi.
- Ellis, R. (2009). Corrective Feedback and Teacher Development. *L2 Journal* 1, 3-18.
- James, C. (1998). *Errors in Language Learning and Use: Exploring Error Analysis*. London: Longman

- Gün, M. (2003). İletişimsel Yöntem. Yabancılara Türkçe Öğretimi El Kitabı. M. Durmuş. ve A. Okur (Editörler). (Birinci Baskı), s. 111-117. Grafiker Yayınları
- Hendrickson, J. (1978). Error Correction in Foreign Language Teaching: Recent Theory, Research, and Practice. *The Modern Language Journal*, 62(8), 387-398. <https://onlinelibrary.wiley.com/doi/abs/10.1111/j.1540-4781.1978.tb02409.x> adresinden erişildi.
- Krashen, S. (1994). The Pleasure Hypothesis. *Georgetown University Roundtable on Languages and Linguistics*, 299-322.
- Lococo, V. (1976). A Comparison Of Three Methods For The Collection Of L2 Data; Free Composition, Translation And Picture Description. *Working Papers on Bilingualism*, 8, 59-86
- Lott, D. (1983). Analysing and Counteracting Interference Errors. *English Language Teaching Journal*, 37, 256-261.
- Lyster, R. ve Ranta, L. (1997). Corrective Feedback and Learner Uptake: Negotiation of Form In Communicative Classrooms. *Studies in Second Language Acquisition*, 19, 37-66.
- Quirk, R., Sidney, G., Leech, G., ve Svartvik, J. (1985). *A Comprehensive Grammar of the English Language*. London: Longman.
- Rauber, A. ve Gil, G. (2004). Feedback to Grammar Mistakes in EFL Classes: A Case Study. *Rev. Brasileira de Linguística Aplicada*, 4(1), 277-289.
- Richards, J. (1971). Error Analysis and Second Language Strategies. *Language Sciences*, 17, 12-22.
- Russell, J. ve Spada, N. (2006). The Effectiveness of Corrective Feedback for The Acquisition of L2 Grammar. *Synthesizing Research on Language Learning and Teaching*. 13, 133-164.
- Scrivener, J. (2005). *Learning Teaching*. Oxford: Macmillan.
- Spratt, M., Pulverness, A., Williams, M. (2010). *The TKT Course*. Cambridge: CUP.
- Taylor, B. (1975). The Use of Overgeneralization and Transfer Learning Strategies By Elementary And Intermediate Students Of ESL. *Language Learning*, 25, 73-107.
- Tomkova G. (2013). *Error Correction In Spoken Practice*. Master's diploma thesis. Masaryk University. Department of English and American Studies.
- Touchie, H. (1986). Second Language Learning Errors, Their Types, Causes ,and Treatment. *JALT Journal*, 8(1), 86-91.
- Ur, P. (January 2010). Accuracy and Error Correction (Powerpoint Slides). *ETAI Miniconference, Kiryat Ono*, Autumn Teachers' Conference, Brno. <https://slideplayer.com/slide/9855266/> adresinden erişildi.
- Yang, W. (2010). A Tentative Analysis of Errors in Language Learning and Use. *Journal of Language Teaching and Research*, 1(3), 266-268.